

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ГРУП КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ – ОДНА З УМОВ УСПІШНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ

найбільш важливих цінностей, безпосередньо пов'язаних з буттям, свідомістю та процесом пізнання. А жоден, навіть найбільш організований методологічний підхід або принцип не здатний автоматично виконати функцію універсального рецепта створення та розвитку кола ціннісних пріоритетів у освітній царині.

1. Костенко О.І. Педагогічні засади менеджменту в освіті: Вітчизняна освіта на тлі сьогодення: [Управління освітою] / О.І. Костенко // Підручник для директора. – К.: 2003. – № 5. – С. 15 – 26.

2. Крижко В.В. Аксіологічний потенціал державного управління освітою [Навчальний посібник] / В.В. Крижко, І.О. Мамаєва. – К.: Освіта України, 2005. – 217 с.

3. Лихачев Б.Т. Введение в теорию и историю воспитательных ценностей [Текст]: (Теоретико-ист. анализ воспитат. ценностей в России в XIX и XX вв.) / Б.Т. Лихачев; Самар. ин-т упр., Рос. акад. образования, Поволж. фил. Ин-та развития личности. – Самара: Изд-во СИУ, 1997. – 84 с.

4. Прикот О.Г. Лекции по философии педагогики / О.Г. Прикот. – СПб: ТВПинк, 1998. – 163 с.

5. Равкин З.И. Конструктивно-генетическое исследование ценностей образования – одно из направлений развития современной отечественной педагогической теории / З.И. Равкин // Образование. – 1995. – № 6. – С. 312 – 318.

6. Суїменко Є. Феномен незнання, або Децо про освічене неучтво / Є. Суїменко // Соціологія: теорія, методи, маркетинг. – 1999. – № 3. – С. 216 – 219.

Стаття надійшла до редакції 05.03.2012

УДК 378.092.12:37.011.3 – 051

Інна Агалець, кандидат педагогічних наук,

доцент кафедри теорії та методики професійної підготовки
Інституту гуманітарно-технічної освіти
Національного педагогічного університету
імені М.П. Драгоманова,
м. Київ

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ГРУП КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ – ОДНА З УМОВ УСПІШНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ

У статті розглянуто погляди фахівців у галузі педагогіки й психології щодо трактування суті педагогічної технології, педагогічної техніки. Розкривається сутність та значення основних груп компонентів педагогічної техніки, які впливають на професійне зростання майбутніх освітян.

Ключові слова: педагогічна технологія, педагогічна техніка, педагогічний імідж, майбутній освітянин, вербальні й невербальні канали зв'язку.

Літ. 24.

Постановка проблеми в загальному вигляді. Протиріччя між вимогами до якості підготовки фахівців у вищій школі та традиційними умовами здійснення навчального процесу постійно спонукають педагогічну науку й освітню практику до пошуків високоєфективних шляхів організації та способів здійснення навчання. Сучасний навчальний процес характеризується відсутністю єдиного стандартного способу його реалізації та відзначається різноманітністю форм і методів педагогічної діяльності. “Демократизація освіти” робить лише перші кроки в Україні, тому поява нових педагогічних форм організації навчально-пізнавальної і дослідницької діяльності студентів – характерна ознака сьогодення.

Сьогодні відсутній єдиний підхід фахівців до трактування суті поняття “технологія”. Технологічна сторона навчання, як правило, пов'язується з умінням педагога впливати на

особистість учня, студента, слухача, або розуміють її як педагогічну техніку, маючи на увазі дидактичні, організаторські, конструктивні і комунікативні вміння; чи вбачають її у керуванні пізнавальним процесом, організації індивідуальної, групової і колективної навчально-пізнавальної та навчально-дослідницької діяльності. Деякі вчені взагалі заперечують необхідність використання термінів “техніка” й “технологія” у педагогічній теорії. Більшість авторів ототожнюють дидактичну технологію й техніку з новими методами навчання, розглядають як ефективний спосіб, сукупність засобів, систему принципів і правил.

Узагальненням таких тлумачень можуть стати вже усталені позиції щодо педагогічних технологій:

1) педагогічні технології – це інструментарій досягнення спільної дидактичної мети, хоча й різними шляхами, але з одержанням запланованого результату;

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ГРУП КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ – ОДНА З УМОВ УСПІШНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ

2) уперше виникнувши у США, педагогічні технології в 70-80-і роки набули активного поширення на європейському континенті й свого часу були визнані ЮНЕСКО [8];

3) педагогічна технологія мала тривалий шлях розвитку – від уявленнь про навчання за допомогою технічних засобів до ретельно спланованого й послідовно практично втіленого алгоритму навчально-виховного процесу, що характеризується високими стабільними результатами в навченості та вихованості учнів чи студентів;

4) у сучасних умовах педагогічна технологія набуває рангу дидактичної категорії, що відображає доцільний спосіб організації навчально-виховного процесу та перевірки його результатів;

5) незважаючи на подібність з технологізацією виробничих процесів, педагогічні технології унікальні через двосуб'єктність навчальної діяльності, а неповторні особистісні риси кожного з її суб'єктів при впровадженні однієї технології різними викладачами надають кожному конкретному випадку свої елементи творчості, професійної майстерності.

Можна стверджувати, що технологізація освіти – об'єктивний процес, який постійно розвивається.

Однією з важливих умов успішності педагогічного іміджу майбутнього освітянина і в цілому всієї його діяльності в сучасному навчальному закладі є не тільки відповідальність за свою справу, але і внутрішня свобода його праці.

“Людина освіти” повинна бути професіоналом, а отже, відповідати за всі свої дії. Саме тому педагогічна техніка разом із спрямованістю, знаннями і здібностями є одним з компонентів формування іміджу майбутнього освітянина й відповідно основою його майстерності, що закладається у вищому навчальному закладі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Аналіз і узагальнення психолого-педагогічної, науково-методичної та спеціальної літератури засвідчив, що дослідженню технологізації освіти присвячено значну кількість наукових праць (Н.Г. Алексєєв, В.П. Беспалько, В.В. Гузєєв, А.А. Калюжний та ін.), в яких педагогічна техніка розглядається як складова педагогічної технології.

Наприклад, з точки зору В.П. Беспалька, “педагогічну технологію” варто розглядати як проект визначеної педагогічної системи, що реалізується в практичній діяльності освітянина [2; 3], а це застосування педагогічних технік.

В.А. Сластьонін зазначає, що педагогічна технологія – це впорядкована сукупність дій,

операцій і процедур, які інструментально забезпечують досягнення прогнозованого результату в умовах освітнього процесу, що постійно змінюється [21].

Автор навчального посібника з професійно-педагогічної культури освітянина І.Ф. Ісаєв, розглядає педагогічну технологію як суто наукове проектування та відтворення чітких дій, що гарантують успіх навчально-виховного процесу [6], тобто також мається на увазі застосування педагогічних технік.

На думку дослідників-науковців Н.Г. Алексєєва та В.В. Гузєєва, розгляд освітньої технології потрібно починати з моделі навчання, в якій виділяють два яруси. Верхній ярус – це методи, що належать до дидактики, нижній ярус складає педагогічну техніку, а саме: засіб і форми міжособистісного “поведінкового спілкування” – манеру поведінки, міміку, жести, стосунки та ін., що є педагогічним мистецтвом [1; 5, 8 – 9].

Проте відсутність чіткого визначення не стоїть на перешкоді опанування й реалізації як педагогічних технологій, так і педагогічних технік.

З позиції А.А. Калюжного, до думки якого ми приєднуємося під педагогічною технікою розуміється сукупність засобів і методів та їх взаємодія, які повинен використовувати освітянин у своїй практичній діяльності [7].

Мета статті – аналіз сутності компонентів педагогічної техніки як складової побудови успішного професійного іміджу майбутнього освітянина.

Виклад основного матеріалу. У наукових джерелах зазвичай виділяють *дві* основні групи компонентів педагогічної техніки:

1. Уміння освітянина управляти собою, яке можна представити у вигляді наступних складових:

- управління емоційним станом, що виявляється в позитивному настрої, умінні не накопичувати негативні відчуття, у здібності виражати і використовувати почуття для досягнення своєї мети, яку поставили перед собою, умінні будувати і створювати власний імідж;

- володіння своїм тілом, що виявляється у фізичному здоров'ї, витримці, навичках контролювати міміку і пантоміміку та використовувати їх для досягнення мети, а також у вмінні вести бесіду, дискусію, перемовини (їх різновид), тобто уздатності оволодіти елементами полемічної майстерності;

- соціальна перцепція, що виявляється в умінні відчувати настрої суб'єкта спілкування, уникати конфліктів і правильно поводитися за умови їх виникнення;

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ГРУП КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ – ОДНА З УМОВ УСПІШНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ

- культура мовлення, що виявляється граматичній правильності, доступності, конкретиці, в управлінні темпом й інтонацією, тобто в основних елементах педагогічної риторики й мовного етикету.

2. Уміння освітянина взаємодіяти як з особистістю, так і з колективом в педагогічному процесі: дидактичні уміння та навички; організаторські й комунікативні уміння; техніка пред'явлення вимог; техніка оцінювання знань та вмінь (заохочення, зауваження, оцінювання результату і т.д.).

Спираючись на матеріали науковців-дослідників О.С. Булатова, В.В. Гузєєва, А.П. Чернявської та ін., що представлені в психолого-педагогічній літературі, нижче представлена модель основних знань, вмінь і навичок майбутнього освітянина, що має високий рівень розвитку іміджу й володіє педагогічною технікою [7, 72].

Основними елементами цієї моделі можна назвати наступні:

Змістовний – комунікативність як основа взаємодії, співпраця різних типів особистостей (індивідуальностей).

Інструментальний – особистість комунікатора (освітянина) і його психофізична природа як інструмент впливу.

Цільовий – вплив комунікатора (освітянина) на реципієнта з метою виклику певного переживання.

Процесуальні характеристики – творчий процес відбувається публічно, обов'язково регламентований в часі; його результат динамічний і має колективний характер; спостерігається спільність переживань комунікатора (освітянина) і його реципієнтів (учнів, студентів, слухачів).

Структурний – аналіз матеріалу, визначення проблем; народження задуму, що вирішує суперечності; втілення; аналіз результату; корегування.

Робота освітянина над заняттям, що має відбутися, іміджем потребує зазвичай декілька етапів: 1) дозаяттева репетиція-тренінг, коли в мисленевій уяві освітянина створюється образ майбутнього заняття; 2) технічний, коли виважено обирається матеріал, який підпорядковується власному творчому бажанню освітянина. Освітянин уточнює задум заняття, фіксує його хід та складає його план; 3) втілення творчого задуму освітянина під час проведення заняття в колективі реципієнтів (учнів, студентів, слухачів).

Концептуальний, що вміщує в себе: наявність елементів, що не піддаються автоматизації, самостійної і вільної творчості; здійснення соціальної функції навчально-виховного процесу;

присутність інтуїції та натхнення; специфічні професійні емоції освітянина; необхідність безперервної внутрішньої роботи (вправи-тренінги з викладання змісту заняття).

Вимоги до особистості освітянина – наявність здібностей, що необхідні для його продуктивної праці: культура мовлення, розвинута уява, увага, емпатія, рефлексія, рухливість, особиста привабливість [7].

Пропонуємо розглянути деякі з них більш детально.

Особливого значення в процесі майбутньої педагогічної діяльності набуває мова майбутнього освітянина. Їй належить основна функція – передача молоді знань і вплив на її поведінку та спілкування. Здатність майбутнього освітянина володіти мовними засобами багато в чому зумовлює високу якість, продуктивність навчально-виховної роботи. Мова кожного освітянина повинна відрізнятися граматичною правильністю, логічною стрункістю, ясністю і доступністю, емоційною виразністю, точністю, конкретністю, яскравістю, помірним темпом. Зовсім неприпустимо, щоб майбутній освітянин, викладаючи, наприклад, зміст якогось проекту, монотонно пояснював матеріал, без емоційної підйому, без застосування порівнянь. Указуючи “шлях до мови” М. Хайдеггер наголошує, що “дар мови відрізняє людину, тільки і робить людину людиною”. Це відмінна ознака її сутності. “Людина не була б людиною, якби їй було відмовлено в тім, щоб говорити – безперестану, всеохоплюючи, про все в різноманітних аспектах...” [23].

Вербальні (словесні) способи у встановленні контактів, умінні переконувати, обміні інформацією з часом набули стійкості і визначеності за тривалий історичний шлях культурної традиції. Поняття “мовний етикет” дуже об'ємне і змістовне. Воно містить у собі і сукупність правил, що регулюють вербальне спілкування, і сукупність словесних форм чемності, призначених для цілком конкретних і заздалегідь обумовлених ситуацій, і стратегію мовної поведінки. Мовний етикет сприяє вияву таких моральних якостей молоді, як стриманість, увага, повага до почуття гідності співрозмовника, почуття власної гідності, утверджує відносини, пов'язані із дружелолюбністю, допомагає реалізувати принципи честі і моральної справедливості. Мовний етикет передбачає спосіб дії чи такт (стратегічну поведінку): уміти слухати, зберігати мовчання, вибирати тему розмови залежно від ситуації й співрозмовника [17]. Вербальне спілкування, регульоване етикетними правилами, містить в собі не тільки

РЕАЛІЗАЦІЯ ОСНОВНИХ ГРУП КОМПОНЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕХНІКИ – ОДНА З УМОВ УСПІШНОСТІ ПЕДАГОГІЧНОГО ІМІДЖУ

процес ситуативного “говоріння”, але і процес ситуативного “мовчання”, наприклад, тримати паузу, не підтримувати тему розмови, слухати, не перебивати і багато іншого. За допомогою вербального спілкування міжособистісне спілкування і колективні дії набувають єднального і організованого характеру, що трансформують увічливість, делікатність, люб’язність, тим самим знімають конфліктну ситуацію, попереджаючи агресію.

1. Алексеев Н.Г. *Формирование осознанного решения учебной задачи / Н.Г. Алексеев // Педагогика и логика. – М.: Касталь, 1993. – С. 385.*

2. Беспалько В.П. *Основы теории педагогических систем: проблемы и методы психолого-педагогического обеспечения технических обучающих систем / В.П. Беспалько. – Воронеж: Воронежский университет, 1977. – 304 с.*

3. Беспалько В.П. *Слагаемые педагогической технологии: монография / В.П. Беспалько, ред. С.Е. Хозе. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.*

4. Волкова Н.П. *Професійно-педагогічна комунікація: навч. посібник / Н.П. Волкова. – К.: ВЦ “Академія”, 2006. – 256 с. (Альма-матер).*

5. Гузев В.В. *Педагогическая техника в контексте образовательной технологии / В.В. Гузев. – М.: Народное образование, 2001. – 128 с. (Профессиональная библиотека учителя). – (Системные основания образовательной технологии).*

6. Исаев И.Ф. *Профессионально-педагогическая культура преподавателя: учеб. пособ. для студ. высш. учеб. заведений / И.Ф. Исаев. – М.: Издательский центр “Академия”, 2002. – 208 с.*

7. Калюжний А.А. *Психология формирования имиджа учителя / А.А. Калюжний. – М.: Гуманитар. изд. центр ВЛАДОС, 2004. – 222 с. – (Библиотека руководителя образовательного учреждения).*

8. Курьер ЮНЕСКО. – 1983. – Февраль. – С. 10 – 11, 15 – 17.

9. Ларошфуко Ф. *Максимы / Ф. Ларошфуко // Библиотека всемирной литературы: [в 64 т.]. – М.: Художественная литература. – 1974. – [Т. 42.]. – Сер. 1. – С. 29 – 109.*

10. Леонтьев А.Н. *Деятельность. Сознание. Личность. / А.Н. Леонтьев. – [изд. 2-е]. – М.: Политиздат, 1977. – 304 с.*

11. Леонтьев А.Н. *Проблемы развития психики / А.Н. Леонтьев. – [3-е изд.]. – М.: Изд-во Моск. ун-та, 1975. – 575 с.*

12. Локк Д. *Мысли о воспитании / Д. Локк // Сочинения: [в 3-х т.]. – М.: Мысль, 1988. – [Т. 3.] – С. 407 – 609.*

13. Мудрик А.В. *Социализация человека: учеб. пособие для студ. высш. учеб. заведений / А.В. Мудрик. – [2-е изд., испр. и доп.]. – М.: Издательский центр “Академия”, 2006. – 304 с.*

14. Палеха Ю.І. *Іміджологія: навч. посібник / за заг. ред. З.І. Тимошенко. – К.: Вид-во Європ. ун-ту, 2005. – 324 с.*

15. Платон. *Сочинения в 3-х т.; [пер. с древнегреч.] / под ред. А.Ф. Лосева, В.Ф. Асмуса. – М.: Мысль, 1970. – [Т. 2.] – 611 с.*

16. Почепцов Г.Г. *Имиджология: теория и практика / Г.Г. Почепцов. – К.: Изд-во СП “АДЕФ-Україна”, 1998. – 393 с.*

17. Проценко О.П. *Ділові відносини в координатах етикетних норм / О.П. Проценко // Наукові записки Харківського військового університету: Соціальна філософія, педагогіка, психологія. – Х.: ХВУ. – 2000. – Вип. VIII. – С. 82 – 87.*

18. Радевич-Винницький Я. *Етикет і культура спілкування: навч. посіб. / Я. Радевич-Винницький. – [2-ге вид., перероб. і доп.]. – К.: Знання, 2006. – 291 с. – (Вища освіта ХХІ століття).*

19. Резніченко В.І. *Довідник-практикум офіційного, дипломатичного, ділового протоколу та етикету / В.І. Резніченко, І.Л. Михно. – К.: УНВЦ “Рідна мова”, 2003. – 479 с. – (Б-ка держ. службовця). – Бібліогр.: С. 471 – 473.*

20. Сластенин В.А. *Формирование личности учителя советской школы в процессе профессиональной подготовки / В.А. Сластенин. – М.: Просвещение, 1976. – 160 с.*

21. *Современный англо-русский русско-английский словарь: 50 000 слов + грамматика / сост. Т.А. Сиротина. – Донецк: ООО ПКФ “БАО”, 2005. – 992 с.*

22. Фаст Дж. *Язык тела. Как понять иностранца без слов / Э. Холл ; [пер. с англ.] / Дж. Фаст. – М.: ВЕЧЕ, ПЕРСЕЙ.АСТ, 1999. – С. 12 – 226.*

23. Хайдеггер М. *Время и бытие: Статьи и выступления / М. Хайдеггер. – М., 1993. – С. 259.*

24. Холод А.М. *Основы имиджологии: учеб. пособие / А.М. Холод. – К.: ЕУФІМБ. – 2002. – 220 с.*

Продовження статті див. у наступному числі журналу №5 (88) 2012.

Стаття надійшла до редакції 16.02.2012

